

Datainspektionen informerar

Verksamhets- berättelse 2016

Datainspektionen

den 26 januari 2017

Innehåll

1	Inledning	3
2	Datainspektionens huvuduppgifter och resurssituation	3
3	Året som gått	5
4	Lagstiftning	7
5	Verksamhetens mål	7
6	Informationsverksamheten	8
6.1	Information och muntlig rådgivning	8
6.2	Webbplats.....	8
6.3	Utbildning och information	8
7	Rådgivning och yttranden	8
8	Löpande verksamhet	9
8.1	Kontakter med Datainspektionen	9
9	Tillsyn	9
10	Övrig verksamhet	9
10.1	Samverkan med andra datatillsynsmyndigheter	9
10.2	Hållbarhetsarbete	10

1 Inledning

Alltsedan Datainspektionen inledde sin verksamhet hösten 2008 har fokus legat på de verkliga kärnområdena, vilket varit möjligt då myndigheten är liten och effektiv. Arbetet sker förebyggande, långsiktigt och utgår från en helhetssyn. Myndighetens tillsyn är i huvudsak planlagd, förutsägbar och präglas av öppenhet. Ärendeprocesserna är effektiva och klarar i stort sett de mål som uppställts för verksamheten. Det har varit möjligt tack vare att verksamheten är enhetlig.

Myndigheten har under året behandlat sammanlagt 101(25) ärenden. Därtill har myndigheten lämnat yttranden och hörts i 7 ärenden som gällde förslag till lagframställningar eller beslutsunderlag.

Datainspektionen har även utarbetat en allmän vägledning gällande skriftligt avtal för den personuppgiftsansvarigas räkning (registerbiträdesavtal) jämte mall till skriftligt avtal. Vidare har en checklista med syfte att stöda myndigheter och andra organisationer i deras förberedelsearbete inför EU-dataskyddsförordningens ikraftträdande den 25 maj 2018 tagits fram. Dessutom har Datainspektionen givit vägledning i vad som gäller vid planerade inköp av personaladministrativa system.

2 Datainspektionens huvuduppgifter och resurssituation

Verksamhetsutrymmena ligger i Kvarteret iTiden och lokaliseringen har visat sig vara lämplig, då för Datainspektionen behövlig kompetens inom IT-området till viss del finns i byggnaden.

Den relativt korta tid myndigheten verkat i kombination med landskapets omfattande besparingskrav har gjort att tillbudsstående budgetmedel inte använts till fullo. Bl.a. har Datainspektionen valt att avvakta Ålands landskapsregerings arbetsprocess med införande av elektronisk ärendehantering och e-förvaltning.

Dataskyddsdirektivet som kommer att ersättas av EU:s dataskyddsförordning försvårar en laglig sammanslagning av Datainspektionen med andra myndigheter och användningen av gemensamma personal- och ekonomisystem. Datainspektionen har alltsedan verksamheten inleddes hösten 2008 använt förhållandevis mycket av sina begränsade resurser till att förklara varför en sammanslagning med så kallade små landskapsmyndigheter inte är förenligt enligt EU-lagstiftning och varför myndigheten i sin roll som tillsynsmyndighet ska vara fullständigt fristående.

Risken med sammanslagningar av olika myndigheter eller myndighetsfunktioner i syfte att bland annat ge medborgarna bättre offentlig service är att handläggare ska kunna agera på uppdrag av flera olika myndighetsfunktioner och då också kunna ta del av olika register. Sammanslagningar av olika myndigheter innebär att den gräns mellan myndighetsfunktionerna som hittills existerat tunnas ut, vilket i sin tur innebär att skyddet för den personliga integriteten försvagas.

Målsättningen är ett samhälle där den personliga integriteten värnas och som är i balans med andra grundläggande värden. Enligt landskapslagen (2007:88) om behandling av personuppgifter inom landskaps- och kommunalförvaltningen ("personuppgiftslagen") har Datainspektionen som uppgift att utöva tillsyn och inspektioner, följa den allmänna utvecklingen inom sitt verksamhetsområde och ta nödvändiga initiativ, informera om gällande regler samt ge anvisningar och råd om behandlingen av personuppgifter.

Datainspektionen leds av en chef som också har ansvaret för den operativa verksamheten. Den viktigaste resursen för att kunna uppfylla målen är personalen. Den utgörs för närvarande av en heltidstjänst med en sammanlagd arbetsinsats (exkl. semestrar och andra ledigheter) på cirka 10 arbetsmånader. Sjukfrånvaron under året var åtta dagar.

För att kunna ge största möjliga service och svara på kravet om största möjliga tillgänglighet har telefoni- och receptionisttjänster köpts från näringslivet. Största delen av kontakterna med Datainspektionen sker uteslutande per telefon och e-post.

En aktuell fråga som under året sysselsatt dataskyddsmyndigheter runt om i Europa är hur den nya dataskyddsförordningen, som antogs under våren ska komma att tillämpas. Dataskyddsförordningen kommer att ersätta personuppgiftslagen men även regleringen av skyddet för den personliga integriteten på många andra områden. Datainspektionen uppmärksammade landskapsregeringen om frågan i en skrivelse i början av året. EU-förordningen förutsätter bland annat att datatillsynsmyndigheterna är fullständigt oberoende. Bland annat förutsätter det att tillsynsmyndigheterna tilldelas tillräckliga personella och tekniska resurser för att kunna utföra sitt uppdrag.

Digitaliseringen i samhället ökar. Tekniken för att sammanställa och tolka data utvecklas. Teknologins möjligheter är närmast obegränsade. Ur ett dataskyddsperspektiv är det inte acceptabelt med den omfattande övervakningstekniken möjliggör. Ny teknologi öppnar upp fantastiska möjligheter att leva ett enklare och bättre liv, men det får inte leda till ett övervakningssamhälle. Därför behövs en politik som respekterar värdet av ett gott dataskydd.

3 Året som gått

Behandlingen av personuppgifter i samhället är enorm och Datainspektionen har endast möjlighet att följa en liten del. Målsättningen har därför varit att synliggöra integritetsfrågorna. Myndigheten har fortsatt arbeta förebyggande, det vill säga att ta initiativ och samarbeta med olika myndigheter. Integritetsskyddet kan inte vara en särfråga när Åland satsar på digitalisering. Förutsättningen är att den som behandlar personuppgifter har rättsligt stöd för behandlingen. Det är därför inte möjligt att genomföra en digitalisering som innefattar personuppgifter utan att ta hänsyn till dataskyddsbestämmelserna. Ska Åland klara det politiska målet att bli bra på IT måste dataskyddsreglerna hanteras som en integrerad del i digitaliseringsprojekten och kan således inte behandlas som en särfråga som ska behandlas separat.

Det gångna årets verksamhet har resulterat i fem nyhetsartiklar. Datainspektionens sju pressmeddelanden under året har handlat om EU:s dataskyddsreform, att en allmän vägledning om registerbiträdes behandling av personuppgifter publicerats, spår vi lämnar efter oss i arbetslivet, användningen av molntjänster samt att EU-domstolen ogiltigförklarat Safe Harbor-principerna.

Datainspektionen deltog under året i arbetet med att bland annat motverka frågor om mobbning i skolorna. Som ett led i arbetet ingick att förbereda årets träff om sociala medier ("Nyfiken på nätet – vad gör våra barn?") som anordnades tillsammans med Barnens Internet (Rädda Barnen), Fältarna och personal från Ålands grundskolor och gymnasium. Arrangörerna utgör tillsammans ett nätverk som arbetar för att motverka mobbning på nätet. Träffen anordnades den 26 oktober på södra Åland. Målsättningen är att uppmuntra föräldrar och vuxna att intressera sig för barns och ungdomars användning av sociala medier. På detta sätt kan föräldrarna och de vuxna ge stöd åt de unga. Vid träffen delades en ny publikation ut som framtagits i samarbete med datanomerna från Ålands yrkesgymnasium. Datainspektionen höll även en föreläsning om rätten till privatliv och rätten att bestämma själv över egna personuppgifter samt Privacy Shield och Safe Harbor.

Datainspektionen har fortsatt sin samverkan med andra myndigheter och organisationer i arbetet att kunna bistå och öka informationen om behandling och registrering av personuppgifter. Under året har myndigheten bland annat samverkat med Rädda Barnen, Fältarna, den sociala sektorn, brand- och räddningsväsendet, hälso- och sjukvården samt utbildnings- och kultursektorn.

Datainspektionen har också deltagit i olika möten om molnlagring och molntjänster, information om myndigheters upphandling av gemensamma personadministrativa system, information om distansarbete och nya pensionsregler, utredningar om effektivisering av små myndigheter och EU-förordningen om dataskydd.

Utvecklingen av internetpublicering medför att fler personuppgifter sprids, vilket i sin tur ökar risken för att enskildas integritet kränks. Under året har det vid flera tillfällen fortsatt rapporterats om dataintrång i flera stora databaser vilket resulterat i att stora mängder personuppgifter lagts ut på nätet. Likaså har internetsajters lagring av användarnas personuppgifter aktualiserats. Avslöjanden om att lösenord hackats har varit en väckarklocka för många användare.

Inom den offentliga sektorn ökar ambitionerna på e-förvaltningens område. Informationsutbytet mellan myndigheterna fortsätter att utvecklas. Nya digitala tjänster skapas för att förenkla kontakterna mellan myndigheterna. Molntjänster införs och sociala och interaktiva medier skapar förutsättningar för nya kontakter mellan olika aktörer i samhället och medborgarna.

Gränserna suddas ut mellan bärbara och handhållna datorer, mobiltelefoner, digitalkameror och andra portabla lagringsmedia vilket också får konsekvenser för dataskyddet. Stora mängder data kan också lagras i portabla hårddiskar och USB-minnen som snabbt kan föras bort, vilket ökar kraven på informationssäkerhet.

Övervakningskameror ökar och blir alltmer avancerade. Systemen för kameraövervakningen får nya funktioner och används i skolor, på arbetsplatser, i skogen för inventering av olika djurarter och på allmänna platser. Vidare planeras användning av drönare för räddningsinsatser. Appar (små program för mobiltelefoner) har allt oftare framförts som en säkerhetsrisk. Hackare kan till exempel komma åt personuppgifter och var användare rört sig rent geografiskt medan appen varit igång. Innan en app godkänns är det viktigt att noggrant överväga vilka rättigheter appen verkligen behöver för att fungera. Ifall ytterligare rättigheter, som inte kan motiveras utifrån användningsfunktion, tillkommer så kan det innebära en risk för den personliga integriteten att ladda ner appen.

Media har rapporterat om flera fall av intrång i patientjournaler inom hälso- och sjukvården.

Användningen av Google Analytics gratisversion i tillägg med andra analystjänster gör att användaren inte helt kan kontrollera vad Google gör med data som samlas in.

4 Lagstiftning

Datainspektionen är tillsynsmyndighet i enlighet med EG-direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter, landskapslagen om behandling av personuppgifter inom landskaps- och kommunalförvaltningen ("personuppgiftslagen"), och landskapslag (2007:89) om Datainspektionen. Personuppgiftslagen är i praktiken en processbeskrivning över myndigheternas hantering av personuppgifter. Lagtinget uttalade i samband med antagandet av landskapslagarna att "lagstiftningens komplexitet ställer särskilda krav på sakkunskap på en sådan liten specialmyndighet som Datainspektionen. Lagtexten är komplicerad med ett betydande inslag av teknisk terminologi som en följd av att följa EG-direktivets ordalydelse, vilket förutsätter att tillräckliga resurser anslås för utbildning av de myndigheter och organisationer som berörs av lagen och att information och rådgivning i lätt förståelig form behövs".

5 Verksamhetens mål

EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, artikel 8, (2007/C303/01) föreskriver att var och en har rätt till skydd av sina egna personuppgifter. Personuppgifterna ska behandlas lagenligt för bestämda ändamål och på grundval av samtycke eller någon annan legitim och laglig grund. Således har det övergripande målet varit att stimulera till ett aktivt tänkande kring konflikten mellan samhällets krav på effektivitet och den enskildes behov av integritet. Kort och gott handlar det om att skapa en balans mellan integritetsskydd och databehandling. Det handlar om att inom området för integritet, offentlighet och rättssäker förvaltning värna om den personliga integriteten vid behandling av personuppgifter. Med andra ord kan en god förvaltning sägas vara samma sak som ett gott dataskydd.

Datainspektionen ska skapa förutsättningar för att behandlingen av personuppgifter inte medför otillbörligt intrång i den enskildes personliga integritet och att reglerna för sådan behandling följs. Målet ska nås utan att användningen av teknik onödigt förhindras eller försvåras. Datainspektionen ska sträva efter att på ett tidigt stadium upptäcka och förebygga hot mot den personliga integriteten. Fokus ska läggas på känsliga områden, nya företeelser och områden där risk för missbruk är särskilt stor. Datainspektionen ska även bidra till utvecklingen av en effektiv och rättssäker elektronisk förvaltning genom att särskilt bevaka enskildas personliga integritet.

6 Informationsverksamheten

6.1 Information och muntlig rådgivning

Den största delen av Datainspektionens tid har fokuserats på information om gällande regler och samverkan med landskapsmyndigheter och kommunala myndigheter. Datainspektionen har informerat och givit muntlig rådgivning i 60 (13) ärenden. Informationen har huvudsakligen riktat sig till landskapets och de kommunala myndigheterna, men även till privatpersoner. Därtill har Datainspektionen väglett i frågor som inte direkt hör till Datainspektionens tillsynsområde.

6.2 Webbplats

Datainspektionens hemsida <http://www.di.ax> är en viktig kommunikationskanal och ett viktigt verktyg för att ge information om integritetsfrågor till huvudsakligen enskilda och myndigheter. Genom hemsidan ges möjlighet att prenumerera på Datainspektionens nyhetsbrev.

På webbsidan publiceras bland annat Datainspektionens vägledning för olika förvaltningsområden under menyn Allmänna råd. Webbsidan ger vägledning till allmänheten och myndigheter i frågor som gäller behandling av personuppgifter inom olika förvaltningsområden. Webbsidan innehåller även en omvärldsbevakning inom dataskydd och delvis inom datasäkerhet. Webbsidan ska genom sin utformning vara lätt att läsa via smarttelefoner och läsplattor.

6.3 Utbildning och information

Fokus under året har fortsättningsvis gällt myndigheternas registerhantering och riskhantering inom allmän förvaltning samt EU-förordningen om dataskydd. Datainspektionen har deltagit i flera möten och bland annat informerat om EU-förordningen. Datainspektionen har vid fyra olika tillfällen informerat om hur de bindande kraven i EU-förordningen inom myndighetsutövning inom utbildning, föreningsverksamhet, revision och finansförvaltning kan uppnås.

7 Rådgivning och yttranden

Datainspektionen har givit skriftlig rådgivning i 41 ärenden. Därtill har Datainspektionen lämnat yttranden i 7 ärenden som gällde förslag till lagframställningar eller beslutsunderlag. Yttrandena gällde förslag till lag om vattenfarkoster, strategi mot mikroplast, konsekvenser av EU-förordningen, dataskyddsavtalet gällande brottsbekämpning mellan EU och USA samt i flera fall beslutsunderlag gällande registerhantering.

8 Löpande verksamhet

8.1 Kontakter med Datainspektionen

Allmänheten och myndigheterna har kontaktat Datainspektionen 101 (25) ärenden. Huvuddelen av kontakterna har skett per telefon eller e-post.

9 Tillsyn

Ett tillsynsärende gällande behandling av personuppgifter i samband med tjänsteansökningar ledde i detta skede inte till åtgärder då den aktuella myndigheten informerades om Datainspektionens Allmänna råd gällande personaladministrativa frågor. Utskicket av den planerade tillsynsenkäten inom hälso- och sjukvården utvidgades till att omfatta även institutionsvården. Enkäten skickades ut i slutet av året. Genom svaren räknar Datainspektionen med att en bedömning ska kunna göras om vilka säkerhetsåtgärder som behöver förbättras inom den aktuella verksamheten.

10 Övrig verksamhet

10.1 Samverkan med andra datatillsynsmyndigheter

Datainspektionen har samverkat i gemensamma frågor med Dataombudsmannens byrå. Myndigheterna har samarbetat i frågor som hör till Dataombudsmannens behörighetsområde. Målsättningen är att medborgarna på Åland ska få god service på svenska språket. Dataombudsmannens byrå är tillsynsmyndighet till den del det gäller polisen, den privata och statliga verksamheten på Åland. De båda tillsynsmyndigheterna har organiserat sig så att enskilda på Åland skall få god service trots den delade förvaltningsbehörigheten mellan myndigheterna. Vid bokförings- och skattedagarna som Ålands näringsliv anordnade i Mariehamn den 16-17 november medverkade Datainspektionen tillsammans med en överinspektör vid Dataombudsmannens byrå.

Chefen för Datainspektionen deltog i ett nordiskt dataskyddsmöte i Reykjavik den 11-12 maj. Fokus var på vilket sätt EU-förordningen om dataskydd ska tillämpas inom dataskyddsmyndigheterna. Vid mötet fanns en enighet om att ett nordiskt samarbete är viktigt. Betydelsen av detta kommer att bli ännu större då EU:s dataskyddsförordning kommer att ersätta dagens dataskyddsdirektiv. Resultatet av lagstiftningsreformen blir att en enda övergripande lag ersätter de nationella personuppgiftslagarna. Förordningen innebär att sättet på vilket Datainspektionen och övriga dataskyddsmyndigheter inom EU arbetar och samarbetar kommer att påverkas. I enlighet med förordningens så kallade mekanism för enhetlighet, som har som syfte att eftersträva ett mera harmoniserat dataskydd och en säkrare digital inre marknad, har de nordiska datatillsynsmyndigheterna redan tillämpat regeln ifråga om gränsöverskridande verksamheter.

10.2 Hållbarhetsarbete

Personalens arbetsresor har främst företagits per cykel, till fots eller med buss. Tjänsteresorna har i mån av möjlighet skett med anlitande av befintlig passagerarfartygstrafik mellan Sverige och Åland.

